

ина, во кој е објавена многубројна документација, со потписот на Петре Пирузе Мајски, во својство на командант на Штабот на Втората оперативна зона, како и на разни други извештаи, информации, упатства и др.

Петре Пирузе-Мајски е неодминлива личност од поновата историја на Македонија и македонскиот народ. Тоа е историски факт. Со својата револуционерна активност и дело, тој самиот се избори за таквиот статус. Тоа не може никој да го

негира. Впрочем, тоа уште еднаш се потврдува со печатењето на Зборникот.

Петре Пирузе-Мајски, за време на војната, си изгради споменик за себе и за својата револуционерна генерација на која ѝ припаѓаше. Се откажа од правничката кариера, од која можеше богато да живее. Се определи за борба, за револуција, за слобода на Македонија.

Владо ИВАНОВСКИ

Новица Велјановски, “МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ ВО БУГАРСКИОТ ПАРЛАМЕНТ (1941 - 1944)” (политички и законодавни аспекти), Институт за национална историја, Матица македонска, Скопје, 1996, 231

Понудениот труд на Новица Велјановски претставува своевидна студија за работата на XXV Народно собрание на Бугарија и за работата на Министерскиот совет. Централно место при разгледувањето на работата на споменативе институции претставува третманот на Македонија и Македонското прашање во работата на Собранието и Министерскиот совет.

Македонското прашање е разгледувано одделно, или заедно со другите “новоослободени” земји (Тракија, Јужна Добруџа и Македонија). Во документите од собраниските расправи Македонија е окарактеризирана со епитетот “најценета” земја, често присутна и жешка тема во работата на споменативе институции, за остварување на вековниот идеал за “Голема Бугарија”.

Новица Велјановски со понудената студија ја пополнува празнината што во Македонската историографија постоеше во врска со ова прашање. Бугарскиот окупаторски систем (функционирањето на воените и административни органи), како и борбата на македонскиот народ против бугарските окупаторски формации, се целосно или делумно обработени во Македонската историографија и не се пред-

мет на разгледување во овој труд.

Книгата содржи 11 глави со повеќе подглави (13-211), *предговор* (9-12), *резиме на македонски и англиски јазик* (220-223), *регистар на лични имиња* (227-229), и *регистар на географски поими* (230-231).

Во глава прва, *Организацијата и карактерот на Бугарската држава (1941-1944)* и во глава втора, *Воспоставување на бугарската воена власт*, е даден краток приказ на карактерот на бугарската држава, потенцирајќи ги сите усилби да се прикажат себе си, како окупирана територија од Хитлеровска Германија, како и неопходноста, “новоослободените” земји да се вклопат во бугарскиот државен систем.

Во глава трета, *Законодавната дејност за “новоослободените” територии*, се дава приказ на работата на Министерскиот совет, до кој за само една година биле доставени на одобрување над 40 законодавни акти, за што побрзо разрешување на појавениот проблем во “новоослободените” територии: Закон за брзо уредување на неодложните прашања на “новоослободените” земји, Закон за даноците на населението во “новоослободените” земји, Уредба за отворање на државен универзитет во Скопје 1942,

Наредба за судско правни прашања на ослободените земји 1941 и др. Во целина, низа погодности за населението во “новоослободените” земји, кои ќе дејствуваат поттикнувачки за овие и идни генерации, за нивно вклучување во одбраната на бугарските национални интереси и интегритет.

Во глава четврта, *Царската беседа во народното собрание и односи кон Македонија*, е презентирано вообичаеното обраќање на царот, како суверен на државата, на почетокот на секоја есенска сесија од работата на Народното Собрание, што вообичаено се нарекува “Тронно слово”. Симптоматична е невообичаено големата расправа што се води во Народното Собрание за Македонија, со давање дури и конкретни предлози за одделување на Македонија во нова административна целина, со што Македонија ја промовираат во “најценета” бугарска земја.

Во глава петта, *Еврејското прашање во законодавната работа на Народното Собрание на Бугарија*, всушност, е отликана собраниската расправа околу антисемитската политика на Бугарија. Законот за заштита на нацијата од 1941, бил под влијание на германската фашистичка политика на геноцид кон еврејското население. Благодарение на промената на соодносот на силите на фронтот 1943 година, во бугарското народно собрание се појавил отпор, во врска со предвидената депортација на Евреите од Бугарија.

Во функција на заштита на државата од сè позасилениот набој на антифашистичкиот отпор, главно во Македонија, Народното Собрание го донел Законот за изменување и дополнување на Законот за заштита на државата од 1924 година. Направените измени се во правец на построги казнени репресии за учесниците во движењето на отпорот, што е опширно елаборирано во глава шеста, *Заштитата на државата во законодавството на Народното Собрание на Бугарија*.

Во глава седма, *Политичките димензии на военото законодавство*, и во глава деветта, *Правосудството како средство за остварување на политички цели*, се дадени “пакетот” измени и дополнувања на веќе постоечките законски норми во областа на правосудството и во воено законодавство, за истите да се прилагодат на територијалните промени во Бугарија и да бидат во функција на работата на правосудните органи и воените судови во Македонија и Бугарија.

Глава осма, *Законодавната дејност за финансиски прашања* и глава десетта, *Ситијанските прашања во законодавната работа на Народното Собрание*, ги опфаќа исполитизирано - пропагандните потфати на Народното Собрание искажувајќи “мајчинска” загриженост за судбината на земјата на Цар Самуил, за одобрување на поголеми финансиски средства од буџетот на Бугарија за Македонија, а всушност, реално повеќе внимание се обраќало на даночното зафаќање на обврзниците, отколку на пласирањето средства за развој на стопанството.

Во последната глава единаесеттата, *Парламентарниот систем и методот на работа на Народното Собрание*, е отликана работата на Народното Собрание низ собраниските расправи. XXV Народно Собрание на Бугарија е повеќепартиско, со силна позиција и со многу слаба опозиција, кое дејствува во услови на парламентарна демократија, кога методот на работа на Собранието е креиран од владата, за да се остварат полесно општдржавните (окупаторски) цели.

Она што е забележително и од што може да се извлече заклучок, е единственоста на народните пратеници (од позиција или од опозиција), дека окупираните (новоослободени) територии, се всушност бугарски територии а Македонија е “света бугарска земја”. Со тоа, всушност, ја разоткриваат својата божемна грижа за земјата на Цар Самуил, и ги потврдуваат своите експанзионистички претензии, а се разликуваат само по

методот на присоединување на Македонија кон Бугарија.

И XXV Народно Собрание според опширно изнесените податоци во понудената студија на Новица Велјановски, не

успеало да се дистанцира од сонот за “Санстефанска Бугарија”.

Љубица ГОНЕВА

ГЛАВНИОТ ШТАБ НА НАРОДНООСЛОБОДИТЕЛНАТА ВОЈСКА И И ПАРТИ- ЗАНСКИТЕ ОДРЕДИ НА МАКЕДОНИЈА (1941-1945).

По повод 90 години од раѓањето на Михаило Апостолски.

Прилози од научниот собир одржан во Скопје на 19 и 20 декември
1996 година. Скопје 1997, 283

Македонската историографија оваа (1997) година, стана побогата за уште едно издание од областа на историската наука. Овој пат, тоа, на општо задоволство, го направија Македонската академија на науките и уметностите и Институтот за национална историја, со објавувањето на зборникот на трудови, под наслов “Главниот штаб на НОВ и ПОМ 1941 - 1945.” Зборникот, во кој се поместени прилози од Научниот собир, одржан во Скопје на 19 и 20 декември 1996 година, е посветен на првиот македонски генерал, академикот Михаило Апостолски, по повод 90 години од неговото раѓање.

Во зборникот, кој технички и ликовно солидно е обработен, покрај воведниот збор на Редакцијата и поздравната реч на претседателот на Македонската академија на науките и уметностите, академикот Ксенте Богоев, преставен е воведниот реферат на д-р Вера Весковиќ-Вангели, посветен на ликот и делото на Михаило Апостолски. На повеќе страни, авторот на текстот ги изнесува мноштвото биографски податоци за генералот Апостолски и посебно за неговиот значаен придонес во периодот на Втората светска војна, како командант на Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија, но и не помалку, за повоениот развој и неговото експонирање во областа на науката. Притоа, не заборавајќи да го истакне податокот дека ген. Апостолски во 1967 година, “*ѿрв ја најшиша инѿегралнаѿша*

истѿорија на “Ослободителната војна на македонскиот народ 1941-1945” и во неа ја воспѿсѿави ѿериодизацијаѿша на НОВ.”

Свои научни видувања на настаните од воениот период, кои ја третираат и воената природа на Главниот штаб на НОВ и ПО на Македонија, а се разбира се во контекстот на личноста и придонесот на ген. Апостолски, нѿ нудат акад. Манол Пандевски, д-р Ванчо Стојчев, ген. Петар Папељуговски, ген. Тодор Атанасовски, ген. Ристо Дамјановски, д-р Миле Михаилов како и д-р Владимир Ивановски. Во нивните прилози се третира окупацијата и окупационите зони во Македонија, во Втората светска војна; оружената борба во Вардарскиот дел на Македонија, во првите години на востанието; стратемскиот концепт на Главниот штаб во 1943 година и водењето на востанието; реорганизацијата на единиците и нивната концентрација во зимските операции; принципите на стратегијата на оружената борба во завршните операции за ослободување на Македонија, концепциите на Главниот штаб во формирањето на воено-тероторијалните органи како и настаните од 7 јануари 1945 година во артилериските бригади во Скопје.

Втората група на прилози, повторно, тесно поврзани со Главниот штаб и преку него видена и инкорпорирана личноста на ген. Апостолски, ги обработува настаните тесно поврзани со генералната определба за соработка со соседните земји, како